

جواد نفیسی
کارشناس صنایع دستی

محصولات صنایع دستی ما باید بتوانند به بازارهای حرفه‌ای راه پیدا کنند. منظور ما از بازارهای حرفه‌ای بازارهایی است که بر پایه دانش و حرفه صنایع دستی فعالیت می‌کنند و بازارهای محدودی که به صورت غرفه‌هایی در مکان‌هایی نظیر پارک‌ها و فرهنگسراها دایر می‌شوند و معمولاً بدلیجات و نظایر آن در آنها فروخته می‌شود، منظور ما نیست. بازاریابی در صنایع دستی، مقوله بسیار مهمی است که کاملاً به فراموشی سپرده شده و در این زمینه فرهنگ‌سازی اصولی صورت نگرفته است. البته تا زمانی که با چالش‌هایی نظیر ضعف در بسته‌بندی محصولات صنایع دستی مواجهیم، نمی‌توان در بحث بازاریابی و تبلیغات هم به موفقیت دلخواه دست یافت و محصولات چینی و تایلندی که بسته‌بندی شکیل‌تری دارند، در رقابت با صنایع دستی ایران پیروز خواهند بود. به راستی جای تأسف است که با وجود اهمیت فراوان صنایع دستی در بازار امروز جهان، در سال‌های اخیر این هنر-صنعت ارزشمند در داخل کشور مورد بی‌مهری قرار گرفته؛ تا جایی که صنایع دستی ساخت چین از صنایع دستی ایران پیشی گرفته‌اند و حتی فرس تولید چین نیز به رقیبی جدی برای فرش دستباف ایران تبدیل شده است. باید این واقعیت تلخ را بپذیریم که صنایع دستی بومی کشور نتوانسته بازار داخلی را اشباع کند و خریداران ایرانی به سمت خرید صنایع دستی چینی سوق پیدا کرده‌اند. با این شرایط شاید راه یافتن به بازارهای بین‌المللی کمی دور از ذهن به نظر برسد. می‌توان با استفاده از صنایع دستی و هنرهای سنتی ایران، کسب‌وکار بانوان کشور را توسعه داد و یکی از راه‌های مهم در این زمینه، برگزاری همایش‌ها، فستیوال‌ها و نمایشگاه‌های صنایع دستی است که می‌تواند تعاملات این عرصه را زیاد کند و منجر به فرهنگ‌سازی شود. بحث دیگری که در حوزه صنایع دستی مطرح است و اهمیت فراوانی دارد، گردشگری است که چندان مورد توجه قرار نگرفته و به آن اهمیت داده نشده است. گردشگری یکی از بازوان قوی و موثر در توسعه هنرهای صناعی است که همواره مظلوم واقع شده است. اگر در سال‌های گذشته به این بخش توجه بیشتری می‌شد، شاهد پیشرفت‌های فراوانی در بسط و گسترش صنایع دستی بومی کشور بودیم، اما متأسفانه دلال‌ها و واسطه‌ها، بازار صنایع دستی را در بیشتر مناطق قبضه کرده‌اند و محصولات را به بازارهایی که خودشان می‌خواهند روانه می‌کنند. با این همه صنایع دستی تنها رشته‌ای است که در روز شمار ایران یک روز را به خود اختصاص داده می‌شود. با توجه اهداف برنامه پنج‌ساله توسعه و چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، صنایع دستی یکی از مقوله‌هایی است که در چشم‌انداز فرهنگی کشور ما به آن توجه شده و با وجود این قضیه هنوز در بازارهای داخلی و بین‌المللی به دنبال یافتن جایگاهی مناسب است. صنایع دستی جلوه‌ای از هنر، فرهنگ و تمدن کهن ایران زمین است که روح هر بیننده‌ای را در نقوش و زیبایی خود غرق می‌کند. جایی که تمدن غنی چندین هزار ساله ایران در برابر تمدن‌های نه‌چندان با قدمت اروپایی و آمریکایی هر گردشگری را متحیر می‌سازد و او را ترغیب می‌کند تا تکه‌ای از این سرزمین کهن را به عنوان نماینده‌ای از تاریخ ایران، به سوغات ببرد، دیگر چه جای صحبتی باقی می‌ماند. این تکه ارزشمند، همان صنایع دستی است که میراث معنوی ما به شمار می‌رود و در واقع هویت سرزمین مان محسوب می‌شود. صنایع دستی ایران عمری به قدمت عمر بشر دارد و از حدود ۷ هزار سال پیش هنر نیاسکان ما را به عنوان سند هویت ملی به تصویر کشیده است. ایران مهد بیش از ۲۵۰ رشته هنر سنتی و صنایع دستی بوده و هست و از دیرباز ایرانیان در ساخت و پرداخت صنایع دستی همواره دستی بر آتش داشته‌اند. این تعداد رشته هنرهای دستی ۱۰ رشته اصلی دسته‌بندی می‌شوند که این دسته‌بندی در واقع از جهت مواد اولیه تشکیل دهنده آنهاست که شامل پارچه، چوب، سنگ و... می‌شود. کارشناسان صنایع دستی معتقدند آنگاه که درآمد نفت، توجه را از بخش‌های دیگری همچون صنایع دستی دور کرده، این در حالی است که در سال‌های اخیر اقتصاد بدون آنگاه به نفت و اقتصاد مقاومتی در زمره سیاست‌های کلی نظام قرار گرفته و در این شرایط جای تردیدی باقی نمی‌ماند که باید از ظرفیت‌های صنایع دستی در بخش کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار موثر و پایدار استفاده کرد.

یادداشت

احتمال تعطیلی اصناف بیشتر وجود دارد

رئیس اتاق اصناف تهران اظهار کرد: متأسفانه با اوج‌گیری دوباره بیماری کرونا، احتمال آن وجود دارد که دستورالعمل‌های اولیه دوباره به مرحله اجرا گذاشته شود و تعداد بیشتری از صنوف را به تعطیلی بکشاند. قاسم نوده‌فراهانی در گفت‌وگو با ایلنا درباره تصمیم‌گیری در زمینه فعالیت اصناف پرخطر اظهار کرد: نزدیک ۸ ماه است که تعدادی از واحدهای صنفی به علت شیوع کرونا تعطیل شده‌اند، چون در زمره مشاغل پرخطر قرار گرفته بودند. ما امیدوار بودیم که بتوانیم این واحدهای صنفی را

بازار و اصناف

editor@smtnews.ir

فردی ماموری را در نظر بگیرد، نوده‌فراهانی اضافه کرد: در صورت ادامه روند کنونی، احتمالاً ستاد مقابله با کرونا دستور تعطیلی تعداد بیشتری از صنوف را می‌دهد. در زمانی که همه واحدهای صنفی، مدارس و ادارات با یک‌سوم نیرو فعالیت داشتند تا بهبود وضعیت از محدودیت‌ها کاسته شد. اما وقتی ادارات و مدارس بازگشایی شدند و اوج‌گیری دوباره بیماری، احتمال آن وجود دارد که دستورالعمل‌های اولیه دوباره به مرحله اجرا گذاشته شود و تعداد بیشتری از صنوف را به تعطیلی بکشاند.

عکس: آیدآ فریدی

مشکل اصلی هنرهای دستی ایرانی چیست؟!

دست‌اندازهای مسیر صنایع دستی

صنایع دستی از جمله حوزه‌هایی است که همواره توجه به آن جزو اولویت‌های مسئولان و دست‌اندرکاران عنوان شده و سمینارها و نشست‌های فراوانی برای تقویت آن به‌عنوان یکی از شاخص‌های بومی هر منطقه کشور برگزار شده است. با این حال به نظر می‌رسد این حوزه در ماه‌های اخیر به‌ویژه پس از همه‌گیری ویروس کرونا در کشور مورد غفلت زیادی واقع شده و فعالان این حوزه چه در بخش تولید و چه در بخش عرضه با مشکلات فراوانی روبه‌رو شده‌اند. گزارش‌های میدانی از بازارهای مرتبط با صنایع دستی نیز حاکی از این است که خریدار چندان برای خرید این محصولات، به این بازارها مراجعه نمی‌کند؛ فروشندگان و واحدهای تولیدی به دلیل فروش نرفتن کالاهای خود تمایل چندانی برای خرید کالاهای جدید ندارند و در نتیجه تولیدات تولیدکنندگان، روی دست آنها مانده است. اما این وضعیت تا چه زمانی می‌تواند ادامه داشته باشد و آیا راهکاری برای بهبود این وضعیت وجود دارد یا خیر؟ گزارش این شماره روزنامه **صنایع** نگاهی به وضعیت بازار صنایع دستی در روزهای اخیر داشته است؛ با ما همراه باشید:

پیمان صفر دوست
editor@smtnews.ir

سیدسعید قادری از عرضه‌کنندگان صنایع دستی در بازار عودلجان در گفت‌وگو با **صنایع** درباره مشکلات موجود بازار صنایع دستی کشور عنوان کرد: فعالیت در حوزه صنایع دستی کشور از سال‌های گذشته نیز به‌مثابه حرکت روی لبه تیغ بوده و در بیشتر موارد فعالان این حوزه با مشکلات حاشیه‌سود مواجه بوده‌اند اما در ماه‌های اخیر این موضوع به شکل بی‌سابقه‌ای مشکل‌آفرین شده است. وی در توضیح این مسئله افزود: بعد از شیوع ویروس کرونا در کشور ما با چند مسئله بسیار جدی در زمینه صنایع دستی کشور

سیدسعید قادری

مواجه شدیم. نخستین مسئله، تعطیلی مراکز فروش در هفته‌های منتهی به نوروز بود که بازار معمولاً خوب آن روزها را از دست‌ترس ما خارج کرد. قادری افزود: پس از آن با بازگشایی مراکز خرید و اصناف مختلف، باز هم مردم به دلیل رعایت پروتکل‌ها برای خرید اجناسی که جزو کالاهای ضروری آنها نبود، به مراکز خرید مراجعه نمی‌کردند و به این ترتیب بازار صنایع تعطیل شده‌اند یا در آستانه ورشکستگی قرار دارند و به همین دلیل تولیدکنندگان نیز قادر به عرضه تولیدات

مواد اولیه گران است

خاطر نشان کرد: خصوصیات فرهنگی و ویژگی‌های قومی،

تسهیلات ویژه را نیز از مشکلات عمده این حرفه و بخش اقتصادی کشور دانست و گفت: در سالی که شعار آن جهش تولید است، باید این صنعت را باور داشته باشیم تا در مناطق شهری و روستایی، اتفاق‌های سازنده‌ای در مسیر توسعه پایدار در این حوزه رقم بخورد. الطافی با تأکید بر اینکه صنایع دستی تنها کالای مبادله‌ای نیست، نسبت‌درازی در پیش داریم.

مشکل عمده صنایع دستی تولیدی بانوان

زنجان کارآفرین در حوزه صنایع دستی تعدادشان روز به روز بیشتر شده و حالا

زنجان کارآفرین در حوزه صنایع دستی تعدادشان روز به روز بیشتر شده و حالا آنقدر حرف برای گفتن دارند که می‌توان مقالات و کتاب‌ها درباره آنها نوشت. البته آنها در این حرفه تنها نبوده‌اند، بلکه دانش‌آموختگان رشته صنایع دستی بسیاری از آنها به کارآفرینان موفق تبدیل شده‌اند، با انتقال دانش و تجربه خود، بار علمی این‌گونه فعالیت‌ها را بیشتر کرده و بر غنای آن افزوده‌اند. البته زنان کارآفرین در حوزه صنایع دستی با چالش‌ها و تنگناهایی هم مواجه بوده‌اند و این امر، تا حدود زیادی با مشکلاتی که صنایع دستی کشور با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند، ارتباط دارد. صنایع دستی آینه صنعت و هنر پیشینیان و نشان‌دهنده ذوق و هنر مردم هر کشوری است و به همین دلیل هم همواره در طول دوره‌های مختلف تاریخی مورد توجه قرار گرفته و فرهنگ کشورمان را به تصویر کشیده است. گرچه مشکلات مربوط به بازار فروش موضوعی است که بر کل این حوزه حاکم است، اما بدون شک تولیدات صنایع دستی زنان برای فروش و

موانع صنعتی شدن صنایع دستی

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی در سال گذشته به بررسی مسائل و مشکلات حوزه صنایع دستی پرداخته و آنها را در چند بخش عنوان کرده که شامل مشکلات مربوط به هنرمندان و صنعتگران، مشکلات اجتماعی-فرهنگی، مشکلات مربوط به طراحی و تولید، مشکلات مربوط به توزیع و فروش، مشکلات مرتبط با بازاریابی و برندسازی و مشکلات مربوط به دولت و سازمان‌های ذی‌ربط می‌شود. در زیرمجموعه مربوط به هنرمندان و صنعتگران نبود ثبات شغلی به دلیل نوسانات بازار، اشاعه نیافتن خدمات تأمین اجتماعی و بیمه هنرمندان و صنعتگران، کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش فعالان صنایع دستی و کمبود دانش فنی در زمینه نیازهای بازار بیان شده است. همچنین بی‌علاقه بودن و مشارکت نداشتن نسل جوان در حوزه صنایع دستی، شناخت ناکافی جامعه از صنایع دستی و نبود فرهنگ‌سازی و آموزش جامعه در حمایت از تولیدات داخلی در بخش مشکلات اجتماعی-فرهنگی عنوان شده است. ضمن اینکه مشکلات مربوط به طراحی و تولید به‌دلیل کمبود خلاقیت و نوآوری در تولید محصولات، متنوع نبودن محصولات و تشابه در طرح‌ها و الگوهای تولیدی، طراحی ضعیف و ناهماهنگ با بازار روز دنیا، بهره نبردن از الگوهای جدید و قدیمی بودن طراحی محصولات تولیدی، متناسب نبودن آموزش‌های صنایع دستی با نیازهای بازار، تأکید صرف بر جنبه‌های هنری و تزئینی محصولات صنایع دستی، کاربردی نبودن محصولات، تجهیزات نامناسب با سطح فناوری پایین، تحمل هزینه‌های اضافه به‌دلیل پراکندگی مناطق تولیدی و دوری از بازار، ممکن نبودن تولید انبوه در زمان کوتاه به‌دلیل فقدان کارگاه‌های مدرن و مجهز، نبود سیستم

تاثیر کرونا بر بازار صنایع دستی

استان البرز در گفت‌وگو با مهر با اشاره به تعطیلی کسب‌وکارها که تاثیر زیادی بر کاهش فروش تولیدات صنایع دستی در استان‌ها داشت، گفت: در واقع فعالان عرصه صنایع دستی نیز به‌دلیل رکود بازار و کم شدن حجم سفارشات با لغو آن بخش مهمی از بازار فروش را از دست دادند. علی‌عبارت افزود: در بازه زمانی که واحدهای صنفی و مراکز خرید به‌دلیل شیوع کرونا تعطیل شد، بازار عرضه و تقاضای فعالان صنایع دستی نیز با هم همخوانی نداشت و بسیاری از سفارش‌های آنها لغو شد، به همین دلیل برخی از هنرمندان برای مدتی مجبور به تعطیلی کارگاه‌های خود شدند.

سخن پایانی...

اگرچه ۱۰ ژوئن هر سال مصادف با ۲۰ خرداد در سراسر دنیا به عنوان روز جهانی صنایع دستی شناخته می‌شود و نشان از اهمیت جهانی این موضوع دارد اما فعالان این عرصه در کشور ما همچنان از کم‌توجهی به این حوزه خبر می‌دهند. بسیاری از فعالان صنایع دستی معتقدند امروزه رویکرد غالب کشورهای توسعه‌یافته بر رشد و فراگیری صنایع خلاق مانند صنایع دستی و هنرهای سنتی است، در حالی که بسیاری از آنها برخلاف ایران ظرفیت‌های بومی در این حوزه ندارند و ایران با وجود داشتن ظرفیت‌های لازم همچنان در خانه اول نگاه سنتی به این صنعت دست و پا می‌زند. با این همه صنایع دستی با پیشینه تاریخی خود و به لحاظ جایگاهی که در فرهنگ و هنر ایران دارد، از کالاهای فرهنگی، هنری و صنعتی ارزشمند به‌شمار می‌رود. این تولیدات به‌دلیل نقش اساسی در تأمین معیشت مردم به‌ویژه برخی روستاییان و عشایر باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند. کشور ما با توجه به ویژگی‌های خاص گردشگری و دارا بودن مقام اول از نظر تنوع صنایع دستی می‌تواند یکی از عمده‌ترین صادرکنندگان این‌گونه محصولات در جهان باشد.